սարանների նման, իրենց քրոջ համար են աղօթում:

Դիմացի հարեւանի դուռն եմ ծեծում. պատասխան չկայ: Ուզում եմ բժիշկի հասցէ հարցնել: Խոր քնած են: Բախում եմ ուրիշ դռներ՝ լռութիւն: Վերջապէս հիւանդապահուհին, քնած չէ, հիւր էլ ունի: Գալիս նայում է ու շուտ կանչում մօտը նստած հիւրին: Բժիշկ է: Երախան անմիջապէս պէտք է տանել հիւանդանոց: Կոկորդային գործողութիւն... կրուպ...

Ժամը երկուսն է:

* * *

Առաւօտեան դէմ, հիւանդանոցի գրասենեակում ուժասպառ նստած, երեխիս ոտքերը եռացած ջրի մէջ եմ պահում:

Գիշերը մութ փողոցների ցեխերի մէջ տապլտկելով մեր վազելը, հիւանդանոցի դուռը զարնելը: Անկողինից դուրս եկած բժիշկը: «Պատրաստեցէ՛ք գործողութեան սենեակը»: Ճերմակ շապիկը ու նրա հանդիստ դէմքը: Ու վերջին բոպէին կոնսիլիումի որոշումը: Փողոցներ ընկած դռնէ դուռ վազել, բժիշկներ արթնացնել: Խորհուրդը: Մեծ սենեակի մէջ սրտատրոփ սպասել «երախաների հիւանդութեանց» մասնագէտը, որը «եթէ աքսորուած չէ» անպատճառ պիտի գայ: Ու գալիս է, աքսորից մի երկու ժամ առաջ, «Հայաստանի վերջին քաղաքացին» բժշկելու: Ու նորից հեւ ի հեւ, փողոցները ընկնել սրսկման համար դեղարաններում ինչ որ հեղուկ փնտռելու համար: Զանգերը դղրդացնել, անձրեւի տակ դռները քարով ծեծել, խուլ, քնած ձայնով հայհոյանքներ լսել, աղաչել, պաղատել՝ փրկեցէ՛ք...

Ահա, երախան փրկուած, շունչ է առնում: Հիւանդանոցում տեղ չկայ, եւ մեզ զետեղել են գրասենեակում: Ցուրտ է, վառարան չկայ: Անձրեւը պատուհանի վրայ լաց է լինում:

Մօտի մեծ սրահներից տառապանքի, ցաւի ձայներ եւ հառաչանքներ են գալիս: Վշտի տո՛ւնը: Մեծ սենեակներ, ուր տառապանքը ապրում է մշտապէս, կաղալով ման գալիս, հեծում ու գլուխը պատերին զարկում: Ճերմակ շապիկներ հագած մարդիկ եւ կանայք մեքենաբար անցնում են, իրենց ամենօրեայ գործը կատարում: Երբ մահը բախում է ուրիշների դուռը, նրանք պաղարիւն դուռը բաց են անում եւ մեծ գրքերի մէջ արձանագրում: Ու նոյն պաղարիւնութեամբ դիմադրում են ճակատագրի հարուածներին, զոհը զոհաբերողի ձեռքից խլում եւ բնութեան օրէնքի դէմ օրէնք հաստատում:

Մեզանից ամէն մէկը օրերի սեմին առջեւ իր ճերմակ շապիկն է հագնում եւ, մեքենաբար, ճակատագրի հանդիպումը սպասում: Կեանքը զինում է մեզ իր ուրոյն զէնքերով, որ մենք ընդունում ենք անզգալաբար, բնազդօրէն ու մտնում «իրերի շարժման մէջը»: Ի՞նչ կը լինէր մեր դրութիւնը, եթէ մի օր, ճերմակ շապիկը լքէինք եւ ճակատագրի առջեւ կանգնէինք դէմ առ դէմ ու հաշիւ պահանջէինք: Դէ՛ն նետէինք սովորութեան, դաստիարակութեան եւ աւանդութեան ձրիօրէն մեզ տուած զէնքերը եւ դիմէինք մեր էութեան մէջ թաղնըւած ուրիշ միջոցներին: Լինելու մեր կամքը հաստատէինք խորը այն իրականութեան մէջ, որը բանականութիւնից բախտաւոր է հրաժարուել, յանուն միակ իմաստութեան:

* * *

Երեխայիս աչքերի մէջ կեանքը կայծկլտում է, գիշերը տեսած քասսի հիւլէի նման: Մահի մօտից անցած աչքեր, հիմա այլեւս խոր եւ գերազոյն իմաստներով հարուստ:

Ծանր կոպերը բաց են, թարթիչները տընկըւած եւ բիբերի մէջ տենդը ճառագայթներ է դրել: Այտերը ներս են քաշուել, շրթունքները սեղմուել են, ու ճակատը մոմի պէս դեղնել է: Հեռուից եկած այս ճամբորդը, ի՜նչեր պիտի կարողանար պատմել, եթէ մեր աղքատիկ բառերը նրա ներքին աշխարհը աղաւաղած չլինէին:

Սեղանի առջեւ բժիշկը նստած, տետրակների մէջ ինչ որ բաներ է գրում:

— Այս սենեակը անյարմար է,— ասում է,— ցուրտ է, վառարան չկայ...

— Տուն կարո՞ղ եմ տանել:

— Չէ՛ չէ՛, անկարելի է տեղից շարժել, եթէ կրկնուի՝ կորաւ...

— Ո՞ր տունը,— հարցնում է երեխան:

Իսկապէս, ո՞ր տունը:

Բոլոր հայ երեխաները այդ հարցը կարող են տալ:

Ո՞ր տունը:

Հայ մատենագիտութեան թուանշանային գրադարան